

УДК 81'25:82-31(Кул):81'373.2(410.1+439+477)

DOI <https://doi.org/10.15407/nte2023.01.021>

ЛЕБОВИЧ ВІКТОРІЯ

кандидатка філологічних наук, старша викладачка кафедри української філології Будапештського університету ім. Лоранда Етвеша (Будапешт, Угорщина). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8148-2309>

LEBOVICS VIKTÓRIA

a Ph.D. in Philology, a Senior Lecturer at the Department of Ukrainian Studies of Eötvös Loránd University of Budapest (Budapest, Hungary). ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8148-2309>

Бібліографічний опис:

Лебович, В. (2023) До питання відтворення ономастики в художньому перекладі. *Народна творчість та етнологія*, 1 (397), 21–28.

Lebovics, V. (2023) On the Issue of Onomastics Rendering in Literary Translation. *Folk Art and Ethnology*, 1 (397), 21–28.

ДО ПИТАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОНОМАСТИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Анотація / Abstract

Стаття присвячена проблематиці відтворення промовистих власних назв у перекладах художньої літератури. У центрі уваги – угорський та англійський переклади історичного роману Пантелеймона Куліша «Чорна рада», про який автор уже 15 жовтня 1843 року повідомив редактора часопису «Московитянин» М. Погодіна. Куліш обіцяє створити в романі цілу ватагу запорожців, які отримують у творі промовисті номінації із закодованою в них цікавою, багатоманітною, асоціативною характеристикою героїв. У художньому перекладі можна знайти відносно мало таких прикладів, коли промовисті власні назви саме перекладають, а не передають за допомогою транскрипції або транслітерації. Багато дослідників вважають переклад промовистих імен «неможливою місією» або «надзавданням». А українська література надзвичайно багата творами, літературно-ономастичний аналіз яких обов'язково приведе до нових тлумачень, відкриє нові нюанси в їх аналізі та інтерпретації. Наведені в статті приклади передачі онімів в угорському перекладі, створеному Анною Бойтар у 1978 році, свідчать про те, що в багатьох випадках семантичні та асоціативні значення онімів втрачаються, і лише в окремих випадках перекладач знаходить відповідне рішення при їх перекладі. Мало в чому різняться рішення Юрія Степана Нестора Луцького та його дружини Мойри в англійському скороченому перекладі роману, створеному майже в той самий час, у 1973 році.

У наші дні науковці значно більше уваги приділяють проблематиці перекладу літературної ономастики. Дедалі частіше звучать пропозиції щодо використання точного, адекватного, відповідного, влучного еквівалента промовистих імен у мові перекладу поряд із визнанням їх часткової або повної неперекладності. У наукових статтях, присвячених питанням перекладу промовистих власних назв літературних творів, з'являються різноманітні можливості вирішення цього питання. У реальності вибір того чи іншого варіанта відтворення промовистих власних назв у перекладі вмотивовують різноманітні граматичні, лексичні, семантичні, конотативні, культурологічні, етнічні, історичні, прагматичні та інші чинники, серед яких значну роль відіграють також суб'єктивні побажання перекладачів.

Ключові слова: літературна ономастика, переклад, Пантелеймон Куліш, «Чорна рада».

The article is dedicated to the problem of rendering of eloquent proper names in the translations of fiction writing. Attention is paid to the Hungarian and English translations of *The Black Council* historical novel by Panteleimon Kulish. The author has informed the editor of the magazine *Moskvityanin* of M. Pogodin on October 15, 1843. Kulish promises to create a whole gang of Cossacks in the novel, who receive eloquent nominations with interesting, diverse, associative characterization of the heroes encoded in them. In literary translation one can find relatively few such examples when speaking proper names are translated and not transmitted by transcription or transliteration. Many researchers consider the translation of speaking names to be *impossible mission* or *super task*. Ukrainian literature is extremely rich in works, the literary and onomastic analysis of which will certainly lead to new explanations and open new nuances in their interpretation. The examples of onyms rendering in the Hungarian translation, created by Anna Bojtár in 1978, submitted in the article, are the evidences of the fact that in many cases the semantic and associative meanings of onyms are lost, and the translator finds the appropriate solution when translating them only in some cases. The decisions of Yurii Stepan Nestor Lutskyi and his wife Moira in the English abridged translation of the novel, created almost at the same time, in 1973, are not much different.

Nowadays scholars pay much more attention to the problems of translation of literary onomastics. More and more often there are the proposals to use the exact, adequate, appropriate, apt equivalent of eloquent names in the target language along with the recognition of their partial or complete untranslatability. Various possibilities of this issue solving can be found in scientific articles devoted to the translation of eloquent proper names of literary works. In reality, the choice of one or another variant of reproduction of eloquent proper names in the translation is motivated by various grammatical, lexical, semantic, connotative, culturological, ethnic, historical, pragmatic and other factors, among which the subjective desires of translators are also significant.

Keywords: literary onomastics, translation, Panteleimon Kulish, *The Black Council*.

15 жовтня 1843 року Пантелеймон Куліш, якого Максим Рильський називав «великим майстром» [12, с. 193] та «величною постаттю» [14, с. 154], повідомив редактора часопису «Московитянин» М. Погодіна про свій намір написати новий роман: «Уже съ годъ сидитъ у меня въ головѣ романъ, почти совсѣмъ готовый <...> Имя моего романа: Сотникъ Шрамко и его сыновья (Шрамко значить – Balafre), – картина того чуднаго и загадочнаго времени, которое наступило по смерти Богдана Хмѣльницкаго» [6, с. 11–12]. Автор зазначає, що його роман «Михайло Чарнишенко, або Малоросія 80 літ назад» мав великий успіх серед читачів, тому він вирішив написати ще один твір: «Панамъ нашимъ пришелся онъ очень по вкусу, особенно восхищаются Запорожцами. Въ новомъ моемъ романѣ будетъ также Запорожець, только не одинъ, а цѣлая ватага» [6, с. 13].

Автор післяслова угорського видання роману, який побачив світ у перекладі Анни Бойтар у видавництві «Európa Könyvkiadó» в Будапешті 1978 року, зауважує, що Пантелеймон Куліш прославився саме своїм історичним романом, хоча визначною в розвитку тогочасної української літератури була

і його видавницька та перекладацька діяльність [див.: 23, р. 252]. Максим Рильський не раз підкреслював, що Куліш переклав українською мовою майже всього Шекспіра [напр., 15, с. 190].

Обіцяна ватага запорожців, історичні й особливо створені Кулішем персонажі отримують у творі промовисті номінації, у яких закодована цікава, багатоманітна, асоціативна характеристика героїв¹. А переклад промовистих імен та назв у художній літературі є питанням недослідженим. Хоча останнім часом ця проблематика привертає увагу багатьох науковців: з'являються статті, поштовх до появи яких не в останню чергу дала серія романів Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера [2; 4; 20; 6; 3 та ін.], а також фентезійна та науково-фантастична література [напр., 1; 19]. У практиці художнього перекладу можна знайти відносно мало таких прикладів, коли промовисті власні назви перекладають, а не передають за допомогою транскрипції або транслітерації, і трапляється це переважно в дитячій літературі. Серед можливих засобів передачі промовистих імен та назв Олександр Юрчишин, наприклад, виділяє транскрипцію, транслітерацію, наближений переклад, функціональний аналог, функціо-

нальній неологізм та описовий переклад, але загалом переклад промовистих імен вважає майже неможливою місією [20]. Тетяна Некряч про переклад промовистих імен пише, що це проблема, «яка багатьом могла здатися непосильною» [9]. О. Г. Підгрушна та В. О. Фещенко констатують, що транскрипція і транслітерація не є адекватними у відтворенні промовистих онімів, але й «семантико-конотативний підхід» теж призводить до асиметрії їх тлумачення. А повне збереження багатозначних промовистих онімів є, на думку дослідників, «надзавданням» [11, с. 110].

Тож непосильне завдання, майже неможлива місія, надзавдання... Цей перелік можна продовжити. А Юрій Тинянов стверджує, що в літературному творі взагалі немає непромовистих імен: «Каждое имя, названное в произведении, есть уже обозначение, играющее всеми красками, на которые только оно способно» [17]. І українська література надзвичайно багата творами, літературно-ономастичний аналіз яких обов'язково приведе до нових тлумачень, відкриє нові нюанси в їх аналізі, інтерпретації та розумінні.

Тож звернімося до одного з найвизначніших творів української літератури – історичного роману Пантелеймона Куліша «Чорна рада» й розглянемо, чи вдалося і яким чином відтворити промовисті оніми перекладачам в угорському та англійському тлумаченні твору. Адже сам Пантелеймон Куліш надавав ономастиці, зокрема літературній, неабиякого значення, про що свідчать як твори автора, так і розвідки дослідників життя і творчості письменника [див.: 18; 16].

Зазначена у вищенаведеному листі П. Куліша робоча назва роману «Чорна рада» говорить також про те, хто мав стати головним персонажем роману. Заплановане прізвисько головного героя *Шрамко* є промовистим іменем, але Куліш ще й підкреслює його значення, перекладаючи французькою мовою. Характеризуючи Шрама як літню людину, але відважного, ідеалізованого

попа-полковника, Куліш пояснює: «У тих-то случаях пошрамовано його вздовж і впоперек, що козаки, як прозвали його [7, с. 42]. В угорському перекладі це виглядає так: «Néhány alkalommal összevissza szabdalták őt is, úgyhogy a kozákok elnevezték őt Sramnak» («Кілька разів пошрамовано його вздовж і впоперек, так що козаки прозвали його Шрамом») [21, р. 11]. Проте повністю зрозуміти це речення може лише угорець, що володіє українською або іншою слов'янською мовою, у якій існує лексема *шрам*, адже причинно-наслідковий зв'язок між онімом та шрамами козака угорському читачеві буде незрозумілим: прізвисько подано в транскрипції, і читачі не отримують жодного пояснення про значення слова в українській мові.

Варто порівняти цей переклад із рішенням, використаним Юрієм Степаном Нестором Луцьким та його дружиною Мойрею в англійському скороченому перекладі роману, створеному майже в той самий час – у 1973 році. Нестор і Мойра Луцькі у своєму англійському варіанті вирішили просто додати в дужках англійський переклад іменника *шрам*: «In these battles he received so many scars on his body that the Cossacks started calling him Shram (Scar) and forgot his real name» [22, р. 3].

Однак англійські перекладачі непослідовно використовують це рішення у своєму перекладі. А в угорському перекладі читачі так само не повністю зрозуміють значення та конотації імені «шаленого каверзника» Кирила Тура, про якого Віктор Петров написав, що «коли-б Св. Антоній узяв був на себе образ Франсуа Війона, – з нього вийшов-би Кирило Тур» [10, с. 386, 389]. Посилання на прізвисько відважного Ольговича, князя Всеволода Святославича двічі трапляється в тексті роману Куліша. Перший раз як порівняння в описі «здоровенного, широкоплечого козарлюги»: «Той-бо стоїть, як буїй тур» [7, с. 91]. В англійському та угорському перекладі це порівняння спрощується до зубра: «Mert az úgy áll ott, mint egy bölény»

(«Тому що він стояв там, як зубр») [21, р. 100], «Kurylo, who stood there like a bison» [22, р. 34]. А в кінці роману автор устами самого Кирила Тура акцентує значення, закодоване в номінації персонажа, коли Тур спересердя промовляє Петрові: «Який я Тур? <...> Увесь світ перелицьовано: як же ти хочеш, щоб тільки Тур зостався Туром? Зови мене або бугаєм абощо, тільки не Туром» [7, с. 155]. Угорські читачі і в цьому випадку не зрозуміють історичних та фольклорних конотацій транскрибованого оніма: «Miféle Tur vagyok én? <...> Az egész világ megváltozott: azt képzéled, hogy egyedül Tur maradt meg Turnak? Nevez engem bivalynak vagy aminek akarsz, csak ne Turnak» («Який я Тур? <...> Увесь світ змінився: вважаєш, що тільки Тур залишився Туром? Зови мене зубром абощо, тільки не Туром») [21, р. 214]. В англійському варіанті цей уривок тексту взагалі відсутній.

Значення оніма колишнього товариша Шрама, веселого товстуна – «Черевань тільки похитувавсь, гладючи черево; а щоки – як кавуни: сміявся од щирого серця» [7, с. 44] – Пантелеймон Куліш у російському варіанті свого роману пояснює читачеві, перекладаючи українською іменник *брюхо*, причому й щоки-кавуни Череваня перетворюються на неприємний образ жирних пальців: «Лысая, шарообразная голова, огромное брюхо или по-Украински черево, по которому и прозвали его Череванемъ, руки съ растопырившимися отъ жиру пальцами» [5, с. 21]. Угорські читачі й тут не отримують інформації про значення промовистого прізвиська персонажа. А в англійському варіанті тексту «Чорної ради» ця характеристика Череваня теж відсутня, як і попередні слова Кирила Тура, пояснення чому можна знайти в «Примітках перекладачів». Подружжя Луцьких посилається на те, що «Чорна рада» – це перший роман української літератури, написаний сучасною українською мовою, і саме це створює головну проблему для перекладачів, адже, як зазначають перекладачі, мова твору ще

не є розвиненою літературною мовою; вона насичена діалектними та народними елементами, і стиль твору багатий, барвистий. Усе це майже унеможливає переклад англійською. Тому перекладачі вирішили скоротити англійський варіант тексту на одну п'яту, залишаючи структуру роману, персонажів та ідеї непорушеними [див.: 22, р. 80].

Промовистою є і назва хутора, «окритого гаями, справді наче хмарами» [7, с. 38], адже Хмарище закрило від Череваня і Україну, і його козацьке минуле. Окрім задоволення потреб свого черева, веселого пана вже майже нічого не цікавить. І в угорському, і в англійському перекладах роману перекладачі передали назву хутора за допомогою транскрипції без пояснення його семантичного значення.

Подружжя Луцьких, як і Анна Бойтар, для передачі непотребуючого додаткового текстового пояснення промовистого козацького прізвиська Василя Невольника також використовують лише транскрипцію. Хоча автор, знайомлячи читачів із персонажем у невеличкому уривку тексту, тричі повторює слово *неволя* і двічі – онім свого козака, підкреслюючи таким чином типову козацьку номінацію: «“Орел, а не козак! – каже знов Василь Невольник. – Що, якби таких друзяк припливало хоч дві чайки до Кермана, якя пропадав там у неволі? Ох, боже правий! Далась мені та проклята неволя добре знати, не забуду її довіку!” Справді, Василь Невольник був собі дідусь такий мізерний, мов зараз тільки з неволі випущений» [7, с. 39]. Замінивши орла на сокола, Анна Бойтар онім козака транскрибує, але зберігає триразове повторення іменника *fogság* (*неволя*): «“Sólyom ez, nem is kozák!” – ismételte Vaszil Nevolnik» [21, р. 7–8]. В англійському перекладі двічі використовується іменник *captivity* та один раз *prison* [22, р. 2].

Пантелеймон Куліш застосовує метод використання кількарязового, іноді (наприклад, у випадку Шрама та Череваня) багаторазового повторення в тексті таких однокореневих слів або синонімів, описів, пояснень

та навіть натяків, що сприяють розкриттю значення промовистого імені героїв, у тому числі й епізодичних персонажів. Так, у Києві Шрам зустрічається з Тарасом Сурмачем, який святкує народження свого сина. Окрім самого прізвиська козака, Пантелеймон Куліш у дужках подає інформацію про те, що «господар колись був у охочих козаках у Шрама сурмачем» [7, с. 58] та обігрує значення оніма у словах сурмача про майбутнє його дитини: «Коли миш голови не одкусить, то й він по-батьківськи трубитиме козакам на приступи; та й тепер уже трубить на всю хату» [7, с. 58]. Для передачі колишнього й майбутнього роду занять батька і сина, а також сучасного стану в родині козака Анна Бойтар в угорському перекладі досить вдало використовує однокореневу лексику: «(aki egykor Sram önkéntes kozákjainál volt kürtös) <...> Ha az egér le nem harapja a fejét, akkor ő is, akár az arja, rohamra kürtöli majd a kozákokat, de a házat már most is telekürtöli» ((«що колись був у охочих козаках у Шрама сурмачем) <...> Якщо миш йому голову не відкусить, тоді й він, як і батько сурмитиме козакам на приступи, тай тепер вже сурмить на всю хату») [21, р. 41]. Але значення промовистого імені Тараса Сурмача і в цій частині тексту через транскрипцію прізвиська залишається угорським читачам незрозумілим. В англійському спрощеному перекладі Луцькі прізвисько козака зовсім опускають.

Інакше вирішують перекладачі відтворення оніма Божого Чоловіка. Обидва елементи імені персонажа Куліш як в українському, так і в російському тексті роману завжди пише з великої літери, що свідчить про його вживання як козацького прізвиська. Анна Бойтар використовує кальку *istenes ember*, Луцькі перекладають прізвисько і вживають в англійському тексті словосполучення *святий чоловік (holymán)*. Але перекладачі пишуть словосполучення з маленької літери, змінюючи таким чином онім на описову характеристику персонажа. Різниця між рішенням, використаним у зв'язку з Василем Неволяником і Божим Чоловіком, напевно,

полягає в тому, що онім Божого Чоловіка не містить у собі традиційного імені. Тому перекладачі його автоматично перекладають. Навряд чи знайдеться перекладач, який захоче транскрибувати оніми «Той, що греблі рве» та «Той, що в скалі сидить» в «Лісовій пісні» Лесі Українки. Утім, Максим Рильський у своїй роботі «Проблеми художнього перекладу» теж пише про труднощі передачі в російському перекладі «таких міфологічних та фольклорних термінів, як мавка, перелесник, потерчата, куць. Пам'ятаю, що іще давненько ми цілим письменницьким гуртом сушили собі голову, як перекласти оті самі “потерчата”». Теоретик українського перекладу зауважує, що мають рацію російські перекладачі, які залишили ці номінації без змін, адже «не будемо ж ми шукати українських відповідників до таких слів, як латинське “купідон”, грецьке “німфа”, німецьке “гном”». Хоча, з іншого боку, «“потерчата” і “куць” <...> можуть залишитися незрозумілими для читача і слухача». І робить висновок, що «при певному такті у виключних випадках» можна використовувати примітки в самому тексті перекладу [13, с. 255–256].

Може, саме при перекладі номінації низовика батька Пугача було б варто скористатися методом, запропонованим Максимом Рильським, із метою пояснення читачам поширеного серед козаків пароля-привітання «Пугу, пугу – козак з лугу!». В угорському та англійському варіантах «Чорної ради» для його передачі використовується звуконаслідування крику сови. Ні в угорській, ні в англійській мові звуконаслідування не є співзвучним із прізвиськом Пугача: «Пугу! Пугу! <...> Як ось двері одчинились, і лізе в хату, тяжко переступаючи через поріг, батько Пугач, а за ним його чура» [7, с. 116–117]. «“Tu-whit-tu-who!” <...> The door opened and old Puhach came into the room, with his henchmen» [22, р. 49]. «Huhu! Huhu! <...> De már ki is tárult az ajtó, és Puhacs apó lépett nehézkesen a házba, mögötte pedig a fegyverhordozója» («Пугу! Пугу! <...>

Але вже двері одчинились, і тяжко ступаючи ввійшов у хату батько Пугач, а за ним його зброєносець» [21, р. 146].

Англійський та угорський переклади історичного роману Пантелеймона Куліша побачили світ понад сорок років тому, коли літературна ономастика ще не була актуальною темою лінгвістичних та літературознавчих досліджень. У наші дні науковці цим питанням приділяють набагато більше уваги. Дедалі частіше звучать пропозиції щодо використання точного, адекватного, відповідного, влучного еквівалента промовистих імен у мові перекладу поряд із визнанням їх часткової або повної неперекладності. У наукових статтях, присвячених питанням перекладу промовистих власних назв літературних творів, з'являються різноманітні можливості вирішення цього питання. Наприклад, у зв'язку з промовистими іменами латинського походження у творах Шекспіра Тетяна Некряч зазначає: «Очевидно, що ці імена варто саме транскодувати, не намагаючись розкрити їхню семантику, скажімо, перетворювати Мальволію на Зловолію, а Бенволію – на Доброволію, оскільки сучасний пересічний англієць, читаючи Шекспіра, сприймає лише звукову оболонку даних імен. Інша справа з іменами суто англійськими» [9]. Зауваження слушне, проте виникає запитання, чи перекладач справді повинен орієнтуватися на сучасного пересічного читача, чи краще взяти до уваги пересічного сприймача

часів Шекспіра, і взагалі чи існує між ними якась різниця. І якщо перекладач окремим іменам знайде відповідні еквіваленти-переклади, а іншим ні, як це вплине на сприйняття та порозуміння твору в перекладі? Які труднощі можуть виникнути при вивченні різномовної спеціальної літератури про будь-який твір, при перекладі ономастикона якого різними мовами були знайдені різноманітні еквіваленти-переклади? Відповіді на безліч такого роду запитань у кожному конкретному випадку будуть різнитися. Вибір того чи іншого варіанта відтворення промовистих власних назв у перекладі вмотивовують різноманітні граматичні, лексичні, семантичні, конотативні, культурологічні, етнічні, історичні, прагматичні та інші чинники, серед яких значну роль відіграють також суб'єктивні побажання перекладачів.

Максим Рильський писав: «Невірно було б думати, що може бути якийсь один, єдино вірний переклад художнього твору», що при взагалі вдалому перекладі кожен перекладач «може проминути ту чи іншу рису оригіналу, наголосивши зате на іншій», і що «кожен перекладає по-своєму» [13, с. 293–294]. Аналіз угорського та англійського перекладу ономастикона історичного роману Пантелеймона Куліша «Чорна рада», а також ціла низка написаних на подібну тематику статей, свідчать про те, що й промовисті імена та назви художніх творів перекладачі перекладають «по-своєму».

Примітка

¹ Детальніше про це див: Лебович В. Аналіз ономастикона історичесокго роману Пантелеймона Куліша «Чорная рада». *Hungaro-Ruthenica*. Szeged, 2015. 7. С. 137–156.

Джерела та література

1. Альошина К. О. Способи перекладу «промовистих» імен у художній літературі: на матеріалі англійського та українського перекладів науково-фантастичних творів І. Єфремова. *Мовні і концептуальні картини світу* : зб. наук. праць. 2013. Вип. 46. Ч. 1. С. 33–42.
2. Бережна М. В. Ономастикон романів Дж. К. Ролінг циклу «Гаррі Поттер» в українському та російському перекладах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.16 «Перекладознавство». Київ, 2009. 20 с.
3. Бойко Г. А. Особливості перекладу власних імен персонажів серії романів Дж. К. Роулінг про Гаррі Поттера. *Мова і культура* : наук. журнал. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. Вип. 17. Т. 1 (169). С. 549–553.

4. Гера О. Власні назви в українському перекладі книг про Гаррі Поттера Дж. К. Ролінг. *Іноземна філологія*. 2007. Вип. 119 (2). С. 134–140.
5. Кулиш П. Черная рада. Хроника 1663 года. *Повѣсти П. А. Кулиша : в 4 т. Т. 1. Черная рада*. Санкт-Петербург : В типографии П. А. Кулиша, 1860. 357 с.
6. Кулиш П. Листи Куліша до М. Погодіна (1842–1851). *П. Куліш (матеріали і розвідки). Ч. 1. Збірник філологічної секції*. Львів : Наукове товариство імені Шевченка, 1929. С. 1–26.
7. Кулиш П. Чорна рада. *Пантелеймон Куліш. Твори : у 2 т. Т. 1. Прозові твори. Поетичні твори. Переспіви та переклади*. Київ : Дніпро, 1994. 750 с.
8. Любашенко М. С., Уманець Р. С. Особливості перекладу промовистих імен на матеріалі романів Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер». *Сучасна філологія: теорія і практика (м. Івано-Франківськ, 16–17 червня 2017 р.)*. Херсон : Гельветика, 2017. С. 86–90.
9. Некряч Т. «Що в імені моєму?»: промовисті імена в Шекспірових творах як проблема перекладу (до 450-річчя з дня народження Вільяма Шекспіра). *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. Вип. 50. Ч. 2. С. 115–121. URL : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/mikks/mikks_2014_50_02.pdf.
10. Петров В. «Чорна рада». В. Петров. *Пантелеймон Куліш у п'ядесяти роки: Життя. Ідеологія. Творчість. Т. 1. Збірник Історично-філологічного відділу [ВУАН]*. Київ, 1929. № 88. С. 381–448. URL : <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=4361>.
11. Підгрушна О. Г., Фещенко В. О. Асиметрія тлумачень промовистих власних назв у перекладі (на матеріалі англomовних романів Т. Пратчета та їх українських, німецьких, французьких та російських перекладів). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2019. Вип. 2 (66). С. 109–118.
12. Рильський М. Чехов по-українському. *Рильський М. Зібрання творів : у 20 т. Т. 16. Фольклористика, теорія перекладу. Мовознавство*. Київ : Наукова думка, 1987. С. 183–202.
13. Рильський М. Проблеми художнього перекладу. *Рильський М. Зібрання творів : у 20 т. Т. 16. Фольклористика, теорія перекладу. Мовознавство*. Київ : Наукова думка, 1987. С. 239–306.
14. Рильський М. До М. К. Зерова. 27 серпня 1930 р. *Рильський М. Зібрання творів : у 20 т. Т. 19. Автографічні матеріали. Записні книжки. Листи (1907–1956)*. Київ : Наукова думка, 1988. С. 153–155.
15. Рильський М. До К. І. Чуковського. 1 квітня 1941 р. *Рильський М. Зібрання творів : у 20 т. Т. 19. Автографічні матеріали. Записні книжки. Листи (1907–1956)*. Київ : Наукова думка, 1988. С. 190–191.
16. Соколова С. В. Структурно-функціональні особливості антропонімів у романі П. Куліша «Чорна рада». *Література та культура Полісся*. Ніжин, 2010. Вип. 59. С. 21–29.
17. Тынчанов Ю. Н. Виктору Шкловскому. Литературный факт. *Поэтика. История литературы. Кино*. Москва : Наука, 1977. С. 255–270. URL : <http://philologos.narod.ru/tynyanov/pilk/poet4.htm>.
18. Федорук О. Джерела антропонімів у романі П. Куліша «Чорна рада». *Слово і Час*. 2020. № 5 (713). С. 53–60. URL : <https://il-journal.com/index.php/journal/article/view/986/859>.
19. Шапошник О. М. Лінгвокультурні та стилістичні проблеми перекладу фентезі: характерологічний контекст. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. Херсон, 2013. Вип. 20. С. 288–293.
20. Юрчишин О. Переклад промовистих власних назв та імен: і прибуде з тобою сила. 2016. URL : <https://everest-center.com/pereklad-promovistih-vlasnih-nazv-ta-imen-i-pribude-z-toboju-sila/>.
21. Kulish P. A fekete tanács / Fordította Bojtár Anna. Budapest : Európa Könyvkiadó, 1978. 265 p.
22. Kulish P. The Black Council / abridged and translated from Ukrainian by George S. N. Luckyj and Moira Luckyj. *Electronic Library of Ukrainian Literature*. URL : <http://sites.utoronto.ca/elul/English/218/BlackCouncil.pdf>.
23. Misley P. Utószó. *Pantelejmon Kulish. A fekete tanács / Fordította Bojtár Anna*. Budapest : Európa Könyvkiadó, 1978. P. 247–253.

References

1. ALIOSHYNA, K. Translation of the Speaking Names in Fiction (Based on the Ukrainian and English Translation of Yefremov's Sci-Fi Novel "Andromeda (The Space-Age Tale)"). In: Alla BIELOVA, ed.-in-chief, *Linguistic and Conceptual Worldviews: Collected Scientific Papers*. Kyiv: Shevchenko KNU Press, 2013, iss. 46, pt. 1, pp. 33–42 [in Ukrainian].
2. BEREZHNA, Marharyta. *Onomastikon of J. K. Rowling's Novels of the Harry Potter Series in Ukrainian and Russian Translation*. An author's abstract of Ph.D. thesis in Philology: Specialty 10.02.16 (Translation Studies). Kyiv: Shevchenko Kyiv National University, 2009, 20 pp. [in Ukrainian].
3. BOYKO, Hanna. Peculiarities of Translating Proper Names of Characters in the Series of J. K. Rowling's Novels about Harry Potter. In: Dmytro BURAGO, ed.-in-chief, *Language and Culture: A Scientific Journal*. Kyiv: Dmytro Burago Publishing House, 2014, iss. 17, vol. I (169), pp. 549–553 [in Ukrainian].

4. HERA, Oksana. Proper Names in the Ukrainian Translation of J. K. Rowling's Books about Harry Potter. In: Mykhaylo BILYNSKYI, ed.-in-chief, *Foreign Philology: A Ukrainian Scientific Symposium*. Lviv: Ivan Franko Lviv National University, 2007, iss. 119, vol. 2, pp. 134–140 [in Ukrainian].

5. KULISH, Panteleymon. The Black Council. The Chronicle of 1663. In: Panteleymon KULISH. *Novellas by P. Kulish: in Four Volumes. Vol. 1. The Black Council*. Saint Petersburg: P. A. Kulish Printing House, 1860, 357 pp. [in Russian].

6. SAVCHENKO, Fedir (preface's author, compiler). Kulish's Letters to Mikhail Pogodin (1842–1851). In: Kyrylo STUDYNSKYI, Fedir SAVCHENKO (eds.). *P. O. Kulish (Materials and Studies). Pt. 1. The Collection of the Philology Section*. Lviv: Shevchenko Scientific Society Printing House, 1929, vol. XXII, pp. 1–26 [in Ukrainian].

7. KULISH, Panteleymon. The Black Council. In: Panteleymon KULISH. *Works in Two Volumes*. Kyiv: Dnipro, 1994, vol. 1: *Prose Works. Poetic Works. Rehashs and Translations*, 750 pp. [in Ukrainian].

8. LIUBASHENKO, M., R. UMANETS. Peculiarities of Translating the Speaking Names Based on the Material of J. K. Rowling's Novels "Harry Potter". In: *Modern Philology: Theory and Practice: Proceedings of the Third International Scientific and Practical Conference (Ivano-Frankivsk, June 16–17, 2017)*. National Academy of the Security Service of Ukraine. Kherson: Helvetica, 2017, pp. 86–90 [in Ukrainian].

9. NEKRIACH, Tetiana. "What's in a Name?": Shakespearean Names with Transparent Semantics as a Translation Challenge (To the 450th Anniversary of William Shakespeare). In: Alla BIELOVA, ed.-in-chief, *Linguistic and Conceptual Worldviews: Collected Scientific Papers*. Kyiv: Shevchenko KNU Press, 2014, iss. 50, pt. 2, pp. 115–121 [online]. Available from: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/mikks/mikks_2014_50_02.pdf [in Ukrainian].

10. PETROV, Viktor. The Black Council. In: Viktor PETROV. *Panteleymon Kulish in the 1850s: Life. Ideology. Creation. Vol. 1. The Collection of the History and Philology Department [of the AUAS]*. Kyiv, 1929, no. 88, pp. 381–448 [online]. Available from: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=4361> [in Ukrainian].

11. PIDHRUSHNA, Olena, V. FESHCHENKO. Asymmetry of Speaking Name Interpretation in Translation (Based on English Novel Series by T. Pratchett and Its Ukrainian, German, French and Russian Translations). In: Oksana NIKA, ed.-in-chief, *Linguistic and Conceptual Worldviews: Collected Scientific Papers*. Kyiv: Shevchenko KNU Press, 2019, iss. 66, pt. 2, pp. 109–118 [in Ukrainian].

12. RYLSKYI, Maksym. Rendering Chekhov into Ukrainian. In: Maksym RYLSKYI. *Collected Works: in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1987, vol. 16: *Folklore Studies, Translation Theory, and Linguistics*, pp. 183–202 [in Ukrainian].

13. RYLSKYI, Maksym. Issues of Artistic Translation. In: Maksym RYLSKYI. *Collected Works: in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1987, vol. 16: *Folklore Studies, Translation Theory, and Linguistics*, pp. 239–306 [in Ukrainian].

14. RYLSKYI, Maksym. A Letter to Mykola Zerov (August 27, 1930). In: Maksym RYLSKYI. *Collected Works: in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1988, vol. 19: *Autobiographical Materials. Itinerary Notes. Letters (1907–1956)*, pp. 153–155 [in Ukrainian].

15. RYLSKYI, Maksym. A Letter to Korney Chukovsky (April 1, 1941). In: Maksym RYLSKYI. *Collected Works: in Twenty Volumes*. Kyiv: Scientific Thought, 1988, vol. 19: *Autobiographical Materials. Itinerary Notes. Letters (1907–1956)*, pp. 190–191 [in Ukrainian].

16. SOKOLOVA, Svitlana. Structural-Functional Features of Anthroponyms in Panteleymon Kulish's Novel "The Black Council". In: Hryhoriy SAMOYLENKO, ed.-in-chief and compiler, *Literature and Culture of Polissya*. Nizhyn: M. Hohol Nizhyn State University, 2010, iss. 59: *The Legacy of P. Kulish and Its Role in the Development of Ukrainian Language, Literature and Culture*, pp. 21–29 [in Ukrainian].

17. TYN'YANOV, Yury. Literary Fact (To Viktor Shklovsky). In: Yury TYN'YANOV. *Poetics. The History of Literature. Cinema*. Moscow: Science, 1977, pp. 255–270 [online]. Available from: <http://philologos.narod.ru/tynyanov/pilk/poet4.htm> [in Russian].

18. FEDORUK, Oles. Sources of Anthroponyms in Panteleymon Kulish's Novel "The Black Council". In: Ihor NABYTOVYCH, ed.-in-chief, *Word and Time*. Kyiv: Shevchenko Institute of Literature Press, 2020, no. 5 (713), pp. 53–60 [online]. Available from: <https://il-journal.com/index.php/journal/article/view/986/859> [in Ukrainian].

19. SHAPOSHNYK, Oksana. Linguo-Cultural and Stylistic Problems of Fantasy Translation: A Characterological Context. In: Volodymyr OLEKSENKO, ed.-in-chief, *Scientific Bulletin of the Kherson State University. Linguistics Series*. Kherson, 2013, iss. XX, pp. 288–293 [in Ukrainian].

20. YURCHYSHYN, Oleksandr. Translation of Speaking Proper Names and Nouns: And May the Force Be with You! In: *Everest (Translations)*. September 12, 2016 [online]. Available from: <https://everest-center.com/pereklad-promovistih-vlasnih-nazv-ta-imen-i-ribude-z-toboyu-sila/> [in Ukrainian].

21. KULISH, Panteleymon. *The Black Council*. Translated by BOJTÁR Anna. Budapest: Európa Book Printing House, 1978, 265 pp. [in Hungarian].

22. KULISH, Panteleimon. *The Black Council* / abridged and translated from Ukrainian by George S. N. LUCKYJ and Moira LUCKYJ. In: *Electronic Library of Ukrainian Literature* [online]. Available from: <http://sites.utoronto.ca/elul/English/218/BlackCouncil.pdf> [in English].

23. MISLEY, P. Afterword. In: Panteleymon KULISH. *The Black Council*. Translated by BOJTÁR Anna. Budapest: Európa Book Printing House, 1978, pp. 247–253 [in Hungarian].